

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.38>

ХОРОНОВСЬКИЙ О.І.

**МОДЕЛЬ ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ПРОТИДІІ
СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ
ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПУВАНЬ НА ШКОДУ ЕКОНОМІЧНИМ
ІНТЕРЕСАМ ДЕРЖАВИ**

**A MODEL OF THE APPLICATION OF A RISK-ORIENTED APPROACH
BY THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE IN COUNTERING THE ACTIVITIES
OF TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIMINAL GROUPS TO THE DETRIMENT
OF THE ECONOMIC INTERESTS OF THE STATE**

В статті проаналізовано практику застосування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу. Визначено наступні фактори, які зумовлюють побудову правоохоронної системи в сфері забезпечення економічної безпеки держави на основі ризик-орієнтованого підходу, а саме: ризик є однією з системоутворюючих складових економічної безпеки держави, відповідно аналіз ризиків є інструментом вивчення складних соціальних систем в умовах невизначеності; складовими ризику є загроза як потенційна, можлива небезпека, що має намір та можливості заподіяти шкоду економічній безпеці держави, та характеризується масштабом (впливом) та ймовірністю її реалізації; ризик-орієнтований підхід завжди має справу з ймовірними категоріями, розрахунками можливого впливу та працює над тим, щоб не допустити реалізацію загрози, мінімізувати її вплив або мінімізувати наслідки; базуючись на принципах роботи складних систем, якою є економічна безпека держави, дати задовільний прогноз поведінки складної системи на досить великому проміжку часу, спираючись тільки на власний досвід та інтуїцію, практично неможливо. Запропоновано авторське бачення щодо моделі застосування ризик-орієнтованого підходу у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави, яка складається з наступних етапів: виявлення ризиків вчинення кримінальних правопорушень учасниками транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави; оцінювання (повторне оцінювання) ризиків; визначення ризиків; управління ризиками; контроль за ходом реалізації заходів з управління ризиками. Також, визначено, що метою застосування ризик-орієнтованого підходу у вказаній сфері повинна бути ідентифікація ризиків вчинення учасниками транснаціональних організованих злочинних угруповань кримінальних правопорушень на шкоду економічним інтересам держави та розроблення й реалізація, за результатами їх оцінювання, заходів щодо мінімізації та усунення таких ризиків.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, правоохоронна система, економічна безпека держави, загроза, аналіз, аналітична діяльність.

© ХОРОНОВСЬКИЙ О.І. – кандидат юридичних наук, здобувач відділу аспірантури і докторантури (Національна академія Служби безпеки України)

The article analyzes the practice of applying a risk-oriented approach in the field of financial monitoring. A number of factors have been defined that determine the construction of a law enforcement system in the sphere of ensuring the economic security of the state based on a risk-oriented approach, in particular: risk is one of the system-forming components of the economic security of the state, accordingly, risk analysis is a tool for studying complex social systems in conditions of uncertainty; components of risk are a threat as a potential, possible danger, which has the intention and ability to harm the economic security of the state, and is characterized by the scale (impact) and probability of its realization; a risk-oriented approach always deals with probable categories, calculations of possible impact and works to prevent the realization of the threat, minimize its impact or minimize the consequences; based on the principles of the operation of complex systems, which is the economic security of the state, it is practically impossible to give a satisfactory forecast of the behavior of a complex system over a sufficiently long period of time, relying only on one's own experience and intuition. The author's vision regarding the model of the application of a risk-oriented approach by the Security Service of Ukraine in countering the activity of transnational organized criminal groups to the detriment of the economic interests of the state is proposed, which consists of the following stages: identification of risks of committing criminal offenses by members of transnational organized criminal groups to the detriment of the economic interests of the state; assessment (re-assessment) of risks; identification of risks; risk management; control over the implementation of risk management measures. It is also determined that the purpose of applying a risk-oriented approach in the specified area should be to identify the risks of committing criminal offenses by members of transnational organized criminal groups to the detriment of the economic interests of the state and to develop and implement, based on the results of their assessment, measures to minimize and eliminate such risks.

Key words: *financial monitoring, laundering of funds obtained through criminal means, law enforcement system, economic security of the state, threat; analysis, analytical activity.*

Вступ. Однією із ключових змін в роботі СБ України після проведення запланованого реформування є перехід від реактивного підходу до проактивного та ризик-орієнтованого [1].

У зв'язку з цим, актуальним постає питання вироблення дієвої моделі застосування ризик-орієнтованого підходу (далі – РОП) у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави.

Аналіз останніх досліджень науковців свідчить, що достатньої уваги питанням застосування ризик-орієнтованого підходу (далі – РОП) у діяльності СБ України не приділялось.

Окремі питання щодо удосконалення контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності СБ України шляхом використання окремих прийомів і способів РОП у різних сферах економіки розглядали: О. В. Українчук, О. В. Бутенко, Ю. Р. Гавдьо, С. Г. Пупко, Р. М. Кравченко, А. І. Марущак, І. В. Микитюк, В. Є. Скулиш, Л. М. Стрельбицька та ін. В той же час, у працях зазначених науковців відсутні будь-які посилання на існування такої категорії як «РОП».

Постановка завдання. Метою статті є формування моделі застосування РОП у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави.

Результати дослідження. Дослідження даного питання доцільно розпочати з розгляду основних принципів, механізмів та практики застосування РОП в інших сферах життєдіяльності.

Так, в світовій практиці вперше категорію «РОП» застосовано у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих у злочинний спосіб. Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), які встановлюють загальні умови застосування цих заходів, уже в редакції від 2003 року частково ґрунтувалися на застосуванні РОП. У 2012 році, після чергового перегляду Рекомендацій, застосування РОП уже стало необхідною передумовою для ефективного втілення рекомендацій у життя.

Згідно з Рекомендаціями FATF застосування країнами (їхніми уповноваженими органами, банками) РОП передбачає виявлення, оцінку й розуміння ризиків легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та вжиття заходів (включно з визначенням уповноваженого органу чи механізму координації заходів з оцінки ризиків) задля

ефективної мінімізації цих ризиків [2]. На підставі такої оцінки застосовують РОП, аби застосування заходів реагування було адекватним до рівня можливого ризику. Інакше кажучи, РОП спрямований на ефективне використання ресурсу реагування на ризики. У разі виявлення більш високого ризику необхідно забезпечити належне реагування, для більш низького рівня ризику можна застосовувати спрощені заходи мінімізації.

В Україні застосування ризик-орієнтованого підходу як основного принципу фінансового моніторингу не є новинкою нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [3]. Так, відповідно до вимог попереднього Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», суб'єкти первинного фінансового моніторингу були зобов'язані самостійно здійснювати оцінку ризику своїх клієнтів з урахуванням, зокрема, критеріїв ризиків, визначених Міністерством фінансів України, і вживати застережних заходів щодо клієнтів, стосовно яких встановлено високий ризик [4]. У даному випадку найчастіше застосування РОП здійснювали банківські установи під час проведення фінансового моніторингу. Зокрема, відповідно до вимог «Положення про порядок здійснення банками фінансового моніторингу», затвердженого постановою Правління Національного банку України від 26.06.2015 № 417, застосування РОП передбачало визначення банком системи з управління ризиками легалізації кримінальних доходів, фінансування тероризму та вжиття банком відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію цих ризиків залежно від їх рівня [5]. Отже, банки були уповноважені визначити систему управління ризиками та зобов'язані забезпечити визначення ризикових операцій і вжиття належних та ефективних заходів, пропорційних до рівня виявленого ризику. У роботі з клієнтами банки застосовують принцип «знай свого клієнта», який полягає в ідентифікації клієнта й отриманні детальної інформації щодо характеру та мети запланованої фінансової операції.

У валютному секторі з прийняттям Закону України «Про валюту і валютні операції» також запроваджено нову систему валютного нагляду, засновану на РОП. Обов'язок здійснювати безпосередній валютний нагляд під час проведення валютних операцій було покладено на уповноважені установи, а саме: банки, небанківські фінансові установи й операторів поштового зв'язку [6]. Відповідно до вимог «Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції», затвердженого постановою Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 8, саме уповноважена установа зобов'язана забезпечити всебічний аналіз і перевірку документів (інформації) про валютні операції [7]. Отже, на уповноважені установи було покладено обов'язок здійснення нагляду за валютними операціями із застосуванням РОП. У разі порушення агентами валютного нагляду вимог валютного законодавства НБУ застосовує до таких агентів заходи впливу.

Новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) закріпив визначення РОП і розширив сферу його застосування, поширивши обов'язок його застосування на всіх суб'єктів первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ).

Так, РОП – це визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [3].

Відповідно до Закону СПФМ повинні розробити внутрішні документи з питань фінансового моніторингу з урахуванням рекомендацій суб'єктів державного фінансового моніторингу, визначивши порядок застосування РОП. Критерії ризиків визначають у таких документах самостійно, але з урахуванням критеріїв, установлених Національним банком України (для суб'єктів, для яких державне регулювання у сфері фінансового моніторингу здійснює Національний банк України) чи Міністерством фінансів України (для решти суб'єктів), а також типологічних досліджень Державної служби фінансового моніторингу України, результатів національної оцінки ризиків і рекомендацій суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Зважаючи на визначення переліку таких критеріїв Національним банком України й Міністерством фінансів України та закріплення їх як орієнтиру для СПФМ, останні у своїх внутрішніх документах із питань фінансового моніторингу передбачають аналогічний перелік, або доповнюють його іншими критеріями на власний розсуд. Незважаючи на те що застосування РОП

ґрунтується на самостійному визначенні й оцінці ризиків СПФМ, Законом установлено перелік випадків, у яких СПФМ зобов'язаний установити високий ризик чи неприйнятно високий ризик установлення ділових відносин або проведення фінансової операції без установлення ділових відносин.

Отже, аналіз операцій із застосуванням РОП у вказаній сфері дає змогу своєчасно виявити ризикові операції та припинити ділові відносини із таким клієнтом, тобто РОП працює на запобігання здійсненню операцій із сумнівною метою та, як наслідок, унеможливлення вчинення протиправних дій, направлених на легалізацію злочинних доходів.

Цікавим є факт, що у 2014 році, через 2 роки після чергового перегляду Рекомендацій, FATF констатувала, що запровадження РОП призвело до появи практики «уникнення ризиків». Суть цього явища полягає в тому, що фінансові установи припиняють чи обмежують ділові відносини з клієнтами, щоб уникнути ризиків взагалі, а не управляють ними із застосуванням РОП. FATF справедливо зазначила, що припинення чи обмеження ділових відносин через стратегію «уникнення ризиків» може спонукати бізнес і громадян до використання менш прозорих каналів руху коштів. Водночас рух коштів через відстежувані та врегульовані канали уможливило запровадження заходів боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом [8].

Водночас, кращої альтернативи РОП у сфері боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, ще не винайдено, адже РОП дає змогу ефективно протидіяти легалізації незаконного майна й одночасно раціонально розподіляти необхідні для такої протидії ресурси.

В контексті даного дослідження також варто згадати про створення та початок функціонування Бюро економічної безпеки України з 24.11.2021 [9]. Відповідно до закону України «Про Бюро економічної безпеки України», Бюро економічної безпеки України у своїй аналітичній діяльності застосовує ризик-орієнтований підхід, який трактується як виявлення, оцінювання та визначення ризиків вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [10]. Зазначимо, що в цьому законі застосування РОП обмежується рамками аналітичної діяльності. На жаль, на даний час в силу короткого терміну роботи зазначеного правоохоронного органу, відсутності комплексних наукових досліджень щодо порядку та механізмів застосування РОП у вказаному правоохоронному органі, важко об'єктивно оцінити результати такого підходу. Разом з тим, у відкритих джерелах інформації зазначається, що у 2022 році БЕБ запобігло розкраданню бюджетних коштів у розмірі 7,4 млрд грн. Йдеться про відмови у незаконному відшкодуванні ПДВ, скасуванні результатів публічних закупівель та інших заходів запобігання економічній шкоді держави [11]. Варто зазначити, що вказані показники результативності роботи Бюро економічної безпеки України жодним чином не пов'язані з результатами досудового розслідування (кількості повідомлень про підозру; направлень обвинувальних актів до суду; вартості арештованого майна, переданого в управління АРМА тощо), що може свідчити про реальну ефективність застосування РОП в правоохоронній діяльності Бюро економічної безпеки України.

Незважаючи на те, що в широку практику протидії злочинності в правоохоронній системі України принципи РОП ще не увійшли, вони одержали визнання в розвинених країнах при вирішенні проблем безпеки в суспільстві. На нашу думку, широке впровадження цієї практики в діяльність усіх правоохоронних органів це прояв здатності держави вирішувати проблеми, що мають системний характер. У такому випадку реалізація превентивної функції в діяльності правоохоронних органів, що спрямована на мінімізацію кримінальних ризиків, стає цілком реалістичним проектом.

На сучасному етапі важливим, на наш погляд, є побудова правоохоронної системи в сфері забезпечення економічної безпеки держави на основі РОП, що зумовлено рядом факторів.

По-перше, ризик є однією з системоутворюючих складових економічної безпеки держави, відповідно аналіз ризиків є інструментом вивчення складних соціальних систем в умовах невизначеності.

По-друге, складовими ризику є загроза як потенційна, можлива небезпека, що має намір та можливості заподіяти шкоду економічній безпеці держави, та характеризується масштабом (впливом) та ймовірністю її реалізації. Тобто йдеться про сили, явища та чинники, сама наявність яких вже передбачає застосування до них заходів з боку уповноважених суб'єктів контролю ще під час формування наміру та можливостей. При цьому ідентифікація уразливостей системи (проблеми, вади, недоліки) економічної безпеки держави, які породжують або посилюють піддатливість негативним впливам загроз надає можливість визначити шляхи підвищення спроможності системи в цілому.

По-третє, в РОП ми завжди маємо справу з ймовірними категоріями, розрахунками можливого впливу та працюємо над тим, щоб не допустити реалізацію загрози, мінімізувати її вплив або мінімізувати наслідки.

По-четверте, базуючись на принципах роботи складних систем, якою є економічна безпека держави, дати задовільний прогноз поведінки складної системи на досить великому проміжку часу, спираючись тільки на власний досвід та інтуїцію, практично неможливо. Тому інструментарій аналізу ризику яким повинні оперувати працівники правоохоронного органу побудовані на обробці великих масивів інформації саме штучним інтелектом (програмним забезпеченням, яке дозволяє аналізувати великі обсяги даних в автоматичному режимі за заданими параметрами).

На наше переконання, сама ідея, головна мета та зміст РОП в забезпеченні економічної безпеки держави передбачає його застосування у трьох взаємопов'язаних сферах правоохоронної діяльності, щоб це була завершена система.

Перша, це безпекова сфера, яка має на меті використання інструментів превентивного втручання в процеси, які впливають на формування ризиків економічній безпеці держави. Правовим підґрунтям її застосування можуть бути будь-які законодавчі акти, зокрема у майбутньому новий Закон України «Про Службу безпеки України» (на даний час законопроект № 3196-д, далі – Законопроект) та інші крім Кримінального процесуального кодексу України. Застосування кримінального процесу відбувається лише тоді, коли вичерпані усі можливі превентивні заходи.

В Законопроекті визначено поняття «ризик державної безпеки» як кількісна та/або якісна міра небезпеки, зумовлена загрозою державній безпеці та «управління ризиками державної безпеки» – процес прийняття та забезпечення виконання управлінських рішень з визначення, оцінки, моніторингу та контролю ризиків державної безпеки, спрямованих на їх нейтралізацію або мінімізацію. Крім того, Законопроект визначає такі інструменти превентивного впливу на ризики державної безпеці як рекомендація та застереження СБ України [12].

Друга, це зміна парадигми контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, у разі чого використовувати їх не тільки як додаток досудового розслідування але і як інструмент превентивного впливу з метою нейтралізації організованої злочинності в економіці, руйнування кримінальних бізнес моделей, забезпечення механізмів оперативного контролю злочинності тощо.

Третя, це система досудового розслідування. Вона охоплює питання щодо запровадження системи оцінки ризиків щодо початку або закриття кримінальних проваджень (проведення слідчих розшукових дій; запровадження системи визначення пріоритетності розслідування кримінальних проваджень тощо). Тут доцільно привести приклад пакету федеральних законів під назвою RICO («Вплив організованої злочинності і корупції на діяльність організацій»), схвалених в США ще у 1970 році, які надають можливість уникати відкриття проваджень в кожному індивідуальному випадку [13]. Отже, розслідування кримінальних проваджень має бути крайнім заходом, коли всі можливі превентивні інструменти вичерпані, а відшкодування завданої шкоди є неможливим без кримінального примусу.

Загалом, правильне запровадження РОП у сфері забезпечення економічної безпеки держави сприятиме вирішенню системних проблем, здатне постійно утримувати рівень компетентностей в актуальному стані, а також запобігати нанесенню будь-яких збитків державі.

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного, запропонуємо власне бачення щодо моделі застосування РОП у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави.

Метою застосування РОП у вказаній сфері повинна бути ідентифікація ризиків вчинення учасниками транснаціональних організованих злочинних угруповань кримінальних правопорушень на шкоду економічним інтересам держави та розроблення її реалізація, за результатами їх оцінювання, заходів щодо мінімізації та усунення таких ризиків.

Застосування РОП буде здійснюватись шляхом аналізу та співставлення даних, що містяться в інформаційній системі СБ України та інформації, отриманої з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів, банків (баз) даних органів державної влади, органів, місцевого самоврядування, а також даних з інших джерел, зокрема:

– матеріалів СБ України, отриманих під час контррозвідувальної, оперативно-розшукової та інформаційно-аналітичної діяльності, досудового розслідування, а також виконання інших завдань, передбачених чинним законодавством;

– матеріалів, отриманих від державних органів, органів місцевого самоврядування, недержавних організацій, компетентних органів інших держав, міжнародних, міжурядових

організацій у рамках міжнародного співробітництва відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

– засобів масової інформації, а також з інших відкритих джерел.

Для забезпечення застосування РОП також може створюватися спеціалізований програмний продукт (інформаційно-аналітична система), що за необхідності може бути інтегрований з інформаційною системою СБ України, а також інформаційними (довідковими) системами, реєстрами, банками (базами) даних інших органів державної влади та/або органів місцевого самоврядування.

Застосування РОП у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави умовно можна поділити на кілька етапів:

1) Виявлення ризиків вчинення кримінальних правопорушень учасниками транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави.

На даному етапі проводиться аналіз та співставлення наявних даних за раніше сформованими критеріями ризиків (критерій ризику – це ознака, характеристика, параметри або їх сукупність, які описують сам ризик).

Для забезпечення виявлення вищевказаних ризиків також можуть використовуватись технології OSINT та спеціалізовані програмні продукти (інформаційно-аналітичні системи), що дозволяють проводити аналіз великих масивів інформації за встановленими критеріями пошуку та відбору інформації.

2) Оцінювання (повторне оцінювання) ризиків.

На даному етапі встановлюються конкретні критерії, які відповідають ризикам, ступень (рівень) їх впливу на економічні інтереси держави, інші характеристики виявленої загрози, причини та умови її виникнення, прогнозуються ризики (за необхідності), потенційні або наявні наслідки, а також визначаються можливі способи реагування на таку загрозу, з метою її мінімізації або усунення.

Рівень ризику визначається виходячи з якісних та кількісних оцінок можливих негативних наслідків, які можуть бути спричинені за умови відсутності реагування або несвоєчасного реагування на виявлену загрозу економічній безпеці держави, пов'язану з діяльністю транснаціональних організованих злочинних угруповань.

З метою перевірки наявності або відсутності раніше виявлених ризиків економічній безпеці державі, пов'язаних з діяльністю транснаціональних організованих злочинних угруповань може проводитись повторне оцінювання ризиків.

3) Визначення ризиків.

На цьому етапі проводиться кінцева ідентифікація ризиків в конкретній сфері правовідносин та фіксуються отримані результати. Способом фіксації визначених ризиків може бути складання відповідного рапорту.

На даному етапі у разі визначення раніше невідомих ризиків, формуються його критерії, визначаються типові заходи, спрямовані на управління цим ризиком та відбувається його опрацювання відповідно до запропонованої моделі.

4) Управління ризиками.

На даному етапі вживаються заходи, які полягають у своєчасному реагуванні на ризики шляхом мінімізації або усунення чинників, які призвели або можуть призвести до їх виникнення, а також наслідків прояву таких ризиків.

До таких заходів відносяться:

– спрямування державним органам, органам місцевого самоврядування, утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності та посадовим (службовим) особам рекомендацій, тобто обов'язкових для розгляду пропозицій, які стосуються питань забезпечення економічної безпеки держави, усунення причин і умов, що можуть сприяти реалізації загроз економічній безпеці держави або підвищенню ризиків економічної безпеки держави, шляхів мінімізації та/або нейтралізації негативних наслідків реалізації загроз економічній безпеці держави;

– направлення фізичній чи юридичній особі офіційного застереження, тобто роз'яснення фізичній чи юридичній особі про те, що її діяння (дія або бездіяльність) створюють умови для виникнення чи реалізації загроз економічній безпеці держави або підвищує ризики економічної безпеки держави, а відтак є неприпустимими;

– заведення оперативного-розшукової чи контррозвідувальної справи у разі необхідності застосування спеціальних сил та засобів з метою отримання додаткових даних щодо встановлених ризиків та вжиття адекватних заходів з їх мінімізації чи усунення;

– у разі неможливості попередження настання негативних наслідків, спрямування до органів досудового розслідування відповідних матеріалів для початку кримінального переслідування;

5) Контроль за ходом реалізації заходів управління ризиками.

На даному етапі контролюється хід реалізації заходів та аналізується їх ефективність шляхом усного та письмового обміну інформацією з виконавцями рекомендацій та офіційних застережень, а також слідчими (детективами), які розслідують кримінальні провадження за відповідними матеріалами.

На цьому етапі також забезпечується:

– підтримка в актуальному стані інформації щодо оцінки ризиків, шляхом періодичного оновлення методик ідентифікації ризиків та їх протидії;

– наповнення інформаційної системи СБ України з метою подальшого використання цієї інформації в оперативно-службовій діяльності.

Висновки. Запропонована модель застосування РОП у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань на шкоду економічним інтересам держави, на наше переконання, значною мірою сприятиме:

– упорядкуванню великих масивів оперативної інформації щодо діяльності злочинних угруповань;

– орієнтуванню особового складу на протидію найбільш пріоритетним загрозам економічній безпеці держави, не відволікаючись на малозначні факти, які можуть відноситись до компетенції інших правоохоронних органів;

– чіткому розумінню сутності визначених загроз економічній безпеці держави, методів їх мінімізації та нейтралізації;

– оптимізації оперативно-службової діяльності шляхом економії та раціональної розстановки сил та засобів;

– встановленню прогалів та колізій законодавства, а також причин та умов, які сприяють протиправній діяльності;

– швидкому та адекватному реагуванню на будь-які злочинні прояви з метою недопущення настання матеріальних збитків та ліквідації самих причин та умов, що їм сприяли;

– максимальному швидкому опануванню прийомів та способів протидії діяльності злочинних угруповань, особливо це стосується молодих оперативних співробітників, у яких бракує оперативного досвіду.

Подальшими перспективними дослідженнями можуть бути особливості застосування РОП у протидії СБ України діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань в економічних сферах вузької спеціалізації, зокрема в банківській системі, на ринках цінних паперів, віртуальних активів, небанківських фінансових послуг тощо.

Список використаних джерел:

1. Реформа СБУ : веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/reforma-ssu> (дата звернення 07.06.2023).

2. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) : постанова Кабінету Міністрів України та Національного Банку України від 28.08.2001 № 1124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1124-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.06.2023).

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 07.06.2023).

4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text> (дата звернення 07.06.2023).

5. Положення про порядок здійснення банками фінансового моніторингу», затвердженого : постанова Правління НБУ від 26.06.2015 № 417. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_26062015_417 (дата звернення 07.06.2023).

6. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 07.06.2023).

7. Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції : постанова Правління НБУ від 02.01.2019 № 8. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_02012019_8 (дата звернення 07.06.2023).

8. FATF clarifies risk-based approach: case-by-case, not wholesale de-risking : веб-сайт. URL: <http://www.fatfgafi.org/publications/fatfgeneral/documents/rba-and-de-risking.html> (дата звернення 07.06.2023).

9. Про початок діяльності Бюро економічної безпеки : Розпорядження КМУ від 24.11.2021 № 1493-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pochatok-diyalnosti-byuro-ekonomichnoyi-s1493-241121> (дата звернення 07.06.2023).

10. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення 07.06.2023).

11. 60 млрд грн для економічної безпеки України: в БЕБ підбили підсумки 2022 року : веб-сайт. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/60-mlrd-grn-dlya-ekonomichnoi-bezpeki-ukraini-v-beb-pidbili-pidsumki-2022-roku.htm> (дата звернення 07.06.2023).

12. Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України : Проект Закону від 20.05.2020 № 3196. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70243 (дата звернення 07.06.2023).

13. Шостко О. Ю. Закон РІКО – ефективний засіб боротьби з організованою злочинністю в США. *Проблеми законності* : респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 2003. № 62. С. 115–120.

УДК 343.43

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.39>

ШЛЯХОВСЬКИЙ О.А.

ОКРЕМІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

SEPARATE PRINCIPLES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF LEGAL PROTECTION AGAINST HUMAN TRAFFICKING

На сьогодні залишається тривожною ситуація в Україні, саме щодо торгівлею людьми. На міжнародному рівні торгівлю людьми визнано найжорсткішим і найнебезпечнішим злочином проти волі, честі й гідності особи. З кожним роком злочини цієї категорії набувають дедалі більших масштабів і визнаються загрозою для всієї світової спільноти. Це зумовлено тим, що торгівля людьми належить до однієї з найприбутковіших сфер транснаціональної етнічної організованої злочинності. Згідно з оцінками Міжнародної організації праці, прибуток від примусової праці й торгівлі людьми в усьому світі становить 150 млрд доларів США. Причому за формою експлуатації найбільше жертв (64% від загальної кількості, або 16 млн) становлять особи, які стали жертвами торгівлі людьми, учиненої з метою саме трудової експлуатації, що найбільш активно виявляється в галузях будівництва, промисловості (видобуток корисних копалин, заготівля лісу, переробка продукції) (47%); ведення домашнього господарства (24%); сільське господарство (11%). Узагальнені результати вивчення судової практики (вироків суду за ст. 149 КК України), архівних кримінальних проваджень свідчать про те, що безпосередньо в Україні найчастіше трудовій експлуатації піддаються саме соціально незахищені особи в сільському господарстві – 43,2%; на підпільних заводах з виробництва

© ШЛЯХОВСЬКИЙ О.А. – доктор філософії з галузі знань «Право», начальник (Головне управління Національної поліції у Львівській області)